

Uudiskiri

Jaanuar 2024

[Loe uudiskirja veebis.](#)

Rahvastiku vananemisest kui röömusõnumist

Avalikus arvamuses on laialt levinud hoiak, et rahvastiku vananemine on negatiivne nähtus. Ilmunud on sadu artikleid teemal, et kuna meie loomuliku iibe näitajad on halvad, siis rahvastik vananeb ning varsti ei jätku enam neid, kes pensionäride kasvavale hulgale pensionite maksmiseks raha teeniksid. Loomulik iive koosneb teatavasti kahest numbrist – kui palju lapsi sünnib mingi aja jooksul, näiteks aastas, ning kui palju inimesi sama aja jooksul sureb.

Tõsiasi on see, et meie rahvastiku vanuseline püramiid on 20.sajandi jooksul väga sassi läinud. Sajandi alguses sirgus suurim eesti meeste põlvkond üle aegade, sest nemad olid veel kõrge sündimusega 19. sajandi lõpu lapsed. Suur nooremate meeste hulk võimaldas eestlastel pidada edukat Vabadussõda ka peale seda kui tuhanded oli tsaariarmees I maailmasõja väljadel langenud või sandistatud. Teatavasti langes Eesti Vabariigis sündimus kiiresti sõdade vahelisel ajal, nii, et 1930ndatel aastatel ennustasid toonased rahvastikuteadlased eestlaste arvukuse vähenemist aastaks 2000 mitmesaja tuhande võrra.

II maailmasõda mõju sündimusele oli loomulikult ka negatiivne, samas kui suremus oli sõja tõttu ülikõrge. Sõjale järgnenud repressiivne okupatsioonirežiim küüditamiste, vangilaagritesse saatmise, mõrvadega ning üldise hirmu- ja ebaturvalisuse õhkkonnaga pärssis eestlastel sõjajärgset beebibuumi, mis kasvas kiiresti läänepoolsete sõja üle elanud rahvaste elanikkonda. 1950. aastate teisel poolel ja 1960ndatel toimus meilgi siiski sündimuse tõus, kui poliitiline režiim mõnevõrra leebus ja inimesed said end vabamalt tunda. Enamik Kuldse Liiga liikmeid

ja toetajaidki pärineb selles buumist. 1970. aastal ja 1980. aastal oli sündimus jätkuvalt kõrge, kuid seda suurenenud ida migrantide sissevoolu tõttu, sest alustati mitmeid suurehitisi nagu Muuga sadam ja olümpiaehitised ning elamuprogrammi raames kasvatati elamuehituskombinaatide toodangut. Koos sõjatehastega nagu Dvigatel oli tegemist migratsioonipumpadega, mille kaudu tuli Eestisse igal aastal kümneid tuhandeid noori venelasi ja teisi nõukogude liidu rahvaste esindajaid. Eestis asus ka sajatuhandelise nõukogude armee koos vähemalt sama suure tsiviilgarnisoni – abipersonali ja sõjaväelaste pereliikmetega. Seetõttu ei maksa tänapäeval võrreldavana võtta 1989. aasta sündimust, mis ulatus 25 000-ni, sest järgnevate aastate jooksul, kui Eesti riik taastus, suur osa neist sündinutest remigreerus Venemaale. Samas tuleb aga tõeks võtta eesti demograafide kinnitust, et kogu selle aja oli põlisrahva sündimuskordaja (keskmise ühe naise elu jooksul sündinud laste arv) kõrgem kui migrantidel. Mis tähendab, et sellel ajal, kui siia tuli kümneid tuhandeid migrantide pered, kasvas küll sündinud laste arv, kuid sündimuskordaja tegelikult vähenes.

Suremuse puhul tuleb tänapäeval võtta arvesse, et esimene suur laine II maailmasõja järgsetel aastatel N. Liidust Eestisse tulnuid 1990. aastal enam tagasi rännata ei soovinud, kuid nüüd, 2000. aastal annab just see sisserännanute põlvkond märgatava osa suremusnäitajatest. 1990. aastal langes meil sündimus mitmel põhjusel – Laulva revolutsiooni emotsioonide lainel sündis osa kavandatud lapsi varem ära, tõusis ka pereloomise iga, mis tõi emade esimese lapse ja ka järgmiste laste hilisema sündimise. 2000. aastal, eriti peale Euroopa Liiduga liitumist, lahkus kümneid tuhandeid eestlasi teistesse riikidesse tööle, kes kümnekonna aasta eest hakkas suuremal hulgal taas kodumaale tagasi tulema.

Meie rahvastiku vanuselist ja soolist jaotust mõjutavaid protsesse on veelgi, kuid on selge, et meie viimastis rahvastikustatistika andmeid ei ole mõtet võtta liiga dramaatiliselt, mis sellest, et sündide arv jäi 2023. aastal alla üheteistkümne tuhande ning surmasid oli üle viieteistkümne tuhande. Sest me ei tea, mida toovad kaasa järgmised aastad ja aastakümned, kuidas inimesed kavandavad oma pere elu näiteks saja aasta pärast. Rahvastikustatistiku Ene-Margit Tiidu arvates võibki eestlaste arv paari sajandi jooksul langeda kuuesaja tuhandeni, kuid tõenäoliselt seda kontekstis, kus ülejäänud maakera rahvastik väheneb tõenäoliselt palju drastilisemalt ning meie rahvad Põhja- ja Balti regioonis võib jääda naabritega praegusega samasse suurusjärku.

Küsimus ei ole mitte rahva arvus vaid elukvaliteedis, rahva ja riigi suutlikkuses hakkama saada ressursside piiratuse ja kliima muutustega, see aga eeldab sidusat ja ühtehoidvat ühiskonda ning paratamatult senisest palju säästlikuma ja loodussõbralikuma elulaadi laialdast omaks võttu. Rahvad on omavahel selles mõttes konkurendid, et kelle hulka tahetakse kuuluda, kelle väärtusi soovitakse ka oma lastel omaks võtta. See tähendab, et pikemas perspektiivis jäävad püsima rahvaid, kes suudavad väliskeskonna tingimustele kiiremini reageerida ning edu saadab ühiskondi, kus suudetakse muutuvates oludes näha võimalusi ja need enda kasuks pöörata.

Vanemad inimesed elavad säästlikumalt, hoiavad põlvkondade sidet ning kannavad edasi pikaajalist kogemust. 20.sajand vallandas nooruse kultuse, sest kiirelt arenevate tehnoloogia ja kommunikatsiooni võimalustega said paremini hakkama noored inimesed, asudes samas ka dikteerima nii moodi kui ka tarbimisharjumusi. Vanade osakaal oli siis ka palju väiksem ning nad lükati aastakümneteks nõ elu peateelt kõrvale. 21. sajandil, kui inimesed elavad kauem ja vanemate inimeste osakaal järjekindlalt kasvab, toimub ilmselt kõrgemalt arenenud riikides taas pööre ning normaalsus ehk vanemate inimeste roll ja tähendus ühiskondades taastub.

Inimühiskond on äärmiselt keeruline ja kompleksne süsteem, mida näitab seegi, et oodatus efekti pole andnud jõukamates ja arenenumates lääneriikides juba üle saja aasta tehtud ponnistused mõjutada langevaid sündimuse näitajaid. Väikseid jõnkse ülespoole, mis aja jooksul taas taanduvad, võib sündimuse graafikutes märgata, kuid loodetud elanikkonna taastootmise taset pole kusagil saavutatud. Seda ei juhtu ka Eestis, mis aga ei tähenda, et meetmed laste ja perede toetamiseks oleksid asjatud - kindlasti mitte! Riigi abi aitab luua lastele paremat kasvu- ja arengukeskkonna ning hoiab noorte perede elukvaliteeti kas siis, kui lapsed on väikesed. Suuri lootusi aga vaid riiklike toetuste ja soodustustega kutsuda esile püsivalt kõrgemat sündimuse taset, pole mõtet hellitada.

Meie tulevik on vananev heaoluühiskond, kus kõik inimesed on väärtustatud. Kindlasti ei jää ka siis lapsed sündimata, sest nad tahavad tulla turvalisse ja empaatilisse kogukonda, mille loomisel aga saabki olema vanematel inimestel järjest suurem roll. Seetõttu võivad Eesti riik ja eestlased olla väga rahulikud, et demograafilises mõttes oleme õigel teel ning kõige eesrindlikumate rahvaste rühmas. Kui ei taba meid mõni

inimtekkeline katastroof, mis kahjuks idanaabri poole vaadates ei ole võimatu või kui inimkond ei suuda oma tarbimisharjumisi selle sajandi jooksul olulisemalt säästlikumaks muuta ja emake Maa (Gaia) meile valusalt kätte maksab, võime meie ja meie järeltulijad oma armsal maalapil Läänemere ääres veel palju sajandeid elu nautida.

Aimar Altosaar

MTÜ Kuldne Liiga juhatuse liige, altosaar.aimar@gmail.com

Vanemaealiste nõukogud omavalitsustes

Kuldne Liiga koos partneriga SA Praxis on paar aastat sotsiaalministeeriumi toel tegelenud, et käivitada omavalitsustes vanemaealiste (eakate, seenioride, väarikate, ...) nõukogud partneriks omavalitsuste volikogudele ja valitsustele.

Tänaseks päevaks töötavad sellised nõukogud Alutaguse, Jõhvi, Kuusalu, Kose, Lüganuse, Mulgi, Otepää, Põhja-Sakala, Rae, Saku, Tartu, Toila, Türi, Viimsi, ja Viljandi valdades ning Keila, Pärnu, Võru linnades ja Tallinna linnaosavalitsustes. Mööndustega ka Tartu linnas. Täisülevaate loodud ja loomisel olevate vanemaealiste nõukogude kohta leiab: <https://liiga.ee/vanemaealiste-kogud-omavalitsustes/>

Need nõukogud töötavad üsna erinevalt. Mõned on loodud volikogu juurde, mõned vallavalitsuse juurde, mõned aga on iseseisvad ning suhtlevad nii omavalitsuse organitega ja taotlevad neilt muutusi. Mõned tegelevad üksnes vaba aja veetmise korraldamisega, mõned keskenduvad rohkem vanemaealiste huvikaitsele ja probleemide lahendamisele. On muidki erisusi nende nõukogude töös. Aga väga hea on, et sellised vanemaealiste nõukogud on omavalitsustes loodud. Siit saab edasi minna kogemuste vahetamise ja koolitamisega, saab analüüsida, mis töötab, mis mitte nende tegevuses. Nii saavad kõik vanemaealiste nõukogud juurde oskusi ja võimekust esindada paremini oma sihtgrupi huve. Nii on võimalik kohapeal ellu viia [Heaolu arengukava 2023 – 2030](#) eesmärgid.

Kuldne Liiga püüabki nüüd kõrvuti omavalitsustes uute vanemaealiste nõukogude loomisega käivitada ka nende maakondlikud koostöökogud omavahel kogemuste vahetamiseks kui ka maakonna tasandil asjade kokkuleppimiseks.

Rohkem infot: Agu Laius, MTÜ Kuldne Liiga huvikaitsejuht, agu.laius@gmail.com

Ettepanekud KOKSi muutmise seaduse eelnõusse töös vanemaealistega

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on saatnud kooskõlastamiseks kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu.

MTÜ Kuldne Liiga kui sotsiaalministeeriumi strateegiliseks partneriks oleva vanemaealiste huvikaitsevõrgustiku eesistuja kutsus kokku 19. jaanuaril 2024 koosoleku, kus arutati antud eelnõu. Võrgustikus osaleb 23 organisatsiooni ja asutust: <https://liiga.ee/vanemaealiste-huvikaitse/strateegilise-partnerluse-vorgustik/>

Vanemaealiste huvikaitsevõrgustik tegi ettepaneku täiendada eelnõu:

1. § 1. punkti 11) ja lisada omavalitsusüksuse ülesannete loetelusse ka töö ennetav ja arendav töö vanemaealistega (vanemaealistetöö?) ning sõnastada lõige järgmiselt:

„(1) Omavalitsusüksuse ülesanneteks kohaliku elu korraldamisel on korraldada vallas või linnas ka sotsiaalsoolekannet, haridust, kultuuri-, spordi- ja noorsootööd, **ennetavat ja arendavat tööd vanemaealistega**, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla või linna teede ehitamist ja korrashoidu, kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita. Omavalitsusüksusele täitmiseks pandud ülesannete üldine sisu ja pädevus kehtestatakse seadustes ning seaduste alusel antud õigusaktides. Kui seaduses ei ole nimetatud, mis on omavalitsusüksusele seadusega pandud ülesande täitmise üldine sisu ja pädevus, määrab omavalitsusüksus selle ise.“

2. § 1. punkti 110) lõige 2 punkt 1 ja sõnastada see järgmiselt:

„(2) Arengukava koostatakse valla või linna kohta ja selles esitatakse vähemalt: 1) majanduse, ettevõtluse, sotsiaalse ja looduskeskkonna ning rahvastiku ja selle tervise arengu, hariduse-, kultuuri-, noortevaldkonna **ning vanemaealistega tehtava töö** pikaajalised suundumused ja vajadused;“

Põhjendus:

Vabariigi Valitsuse 23. veebruaril 2023 vastu võetud Heaolu arengukavas 2023–2030 püstitatakse eesmärk, et „Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ja nad on majanduslikult hästi toimetulevad.“ Nende vanemaealiste, kes on tööturult lahkunud, sotsiaalne kaasatus sõltub suures osas kodukoha kogukogukondadest.

Arengukavas tuuakse esile vananeva ühiskonna väljakutsed ja võimalused. Teame, et:

- 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal suureneb 2040. aastaks 25,6%-ni;

- Vanemaealised on võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suuremas vaesusriskis. Keskmine vanaduspension (2021. aastal 551 eurot) moodustab keskmisest netopalgast umbes 40%, mis tagab vaid baassissetuleku.
- Laialt on levinud stereotüüpne mõtlemine vanemate inimeste kohta ja need mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu. Vanemaealiste kitsas roll ühiskonnas ning ühekülgne kujutamine soodustab vanuseliste eelarvamuste ja stereotüüpide teket.

Heaolu arengukava 2023 – 2030 tegevussuunad näevad ette mitmesuguseid tegevusi vanemaealiste enamaks kaasamiseks, heaolu suurendamiseks ja ennetava sotsiaaltöö edendamiseks.

Nende seas:

- arvestada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtetega, võimestada vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke, toetada vanemaealiste esinduskogude loomist, edendada vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist ja juurutada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtteid;
- tugevdada kohaliku tasandi ennetustööd ja vabatahtlikku tegevust, sealhulgas leppida kokku kohalike omavalitsuste roll ja vastutus ning muuta vanemaealistele suunatud ennetav sotsiaaltöö aktiivsemaks;
- toetada piirkondlikke algatusi ja kohaliku tasandi ennetustööd;
- toetada vanemaealiste vaimset tervist ja ennetada väärkohtlemist nii kodudes kui hoolekandeesutustes;
- suurendada teadlikkust aktiivsena vananemisest.

Eelnevast tulenevalt on kohalikel omavalitsustel väga suur roll tegelemaks Eesti tervena vananemise keskkonna loomise ja vananeva ühiskonna väljakutsetega läbi ennetustöö. Kohalikel omavalitsustel on määrav roll easõbraliku keskkonna põhimõtete ellu rakendamises vastavalt dokumendile „Vanusesõbralik Eesti. Põhimõtted“ (<https://liiga.ee/vanemaealiste-huvikaitse/vanusesobralik-estii/>), mis on edastatud ka sotsiaalministeeriumile.

Seni on olnud töö vanemaealiste arendamise ja kaasamisega sõltunud kohalike omavalitsuste heast tahtest ja on sõltunud kohalike sädeinimeste entusiasmist. Seetõttu pole vanemaealistele suuantud tegevus olnud Eestis süsteemne, puuduvad kvaliteedi nõuded ja valdkonnalt ei nõuta ühiskonna arengutega kaasas käimist. Töös vanemaealistega on oluline ennetustöö omavalitsustes ja kogukondades, mida sotsiaalhoolekanne ei sisalda.

Seenioritöö teemad KOVIDes on esile toodud ka uuringus „Kuidas mõjutab KOV rahastatav seenioritöö Eestis vanemaealiste ühiskonda kaasamist ja arengut“ (https://liiga.ee/wp-content/uploads/2024/01/Seenioritoo_tegijate_uuring_Nova_vork_290622.pdf)

Agu Laius, MTÜ Kuldne Liiga huvikaitsejuht
tel 5082997, e-kiri: agu.laius@gmail.com

Toeta Kuldset Liigat annetusega, tee püsiannetus oma pangas!

Kuldne Liiga vajab oma tegevuse hoogustamiseks ja huvikaitseks toetajate annetusi. Annetuse saab teha **MTÜ Kuldne Liiga pangakontole EE697700771000924787**, selgituseks: Annetus.

Sinu annetus aitab Kuldsel Liigal saavutada, et Eesti oleks vanusesõbralik.

MTÜ Kuldne Liiga on kantud [Vabariigi Valitsuse tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja](#) ning ühingule tehtavad annetused on tulumaksuvabad.

MTÜ Kuldne Liiga uudiskiri. Rohkem infot: www.liiga.ee
Antud postiloend töötab vaid uudiskirja edastamiseks.

Uudiskirja sisule reageerimiseks saada kiri: info@ttliiga.ee
Postiloendiga liitumiseks või lahkumiseks saada kiri: nova@ttliiga.ee